

א. משרד הארנונה ומסי רכוש

א. פעולות הביקורת

הביקורת הקיפה בשנה הנסקרת בעיות חוק ונוהל במשרדי הארנונה האזוריים: שומות בעלי נכסים שהגישו הצהרות; שומות בהיעדר הצהרות; ניצול מקורות אינפורמציה; תשלום פיצויים מקרן הארנונה; הנהלת חשבונות; האחדת הנהלת החשבונות של הארנונה על בנינים ושל מס הרכוש העירוני.

ב. ליקויים שלא תוקנו ופגיעות

חשבונות ושומות

בחדש אוגוסט 1955 נערכה ביקורת במשרדי הארנונה לשם בדיקת הסדרים הארגוניים והנהלת החשבונות.

1. נקבע פגור ניכר בעריכה וברישום של השומות על מלאי וציוד. הביקורת, שנערכה במשרדי הארנונה באזורי תל אביב ולוד, העלתה ליקויים בניהול כרטיסי החשבונות: במקרים רבים נרשמו בהם הויכויים, בעוד שהחובים לא נרשמו כלל או שנרשמו רק בחלקם; הכרטיסים אינם מראים אפוא את היתרה הנכונה.

2. במספר ניכר של תיקים אין הנמקות לשומות, שנעשו לפי מיטב השפיטה על ידי המנהל האזורי ושבהן הוגדל שווי הנכסים לעומת השווי, שנקבע בשנה הקודמת, או לעומת השווי, שהיה כלול בהצטרות בעל הנכס.

בעקבות הביקורת נתן מנהל הארנונה הוראות לתיקון הליקויים.

א. משרד מלווה חובה

הביקורת התרכזה בשנה הנסקרת בעיקר בבדיקת עריכת השומות, בהמרת הקביעות הזמניות בסופיות, ובטיפול בעררים שהוגשו. נבדקו הפעולות הנעשות לקראת חיסול משרד מלווה חובה — דבר שהוא אקטואלי במיוחד, מאחר שהשיעור האחרון של התשלום על חשבון מלווה החובה יחול לפי החוק בפברואר 1956. באוקטובר 1955 נשארו עוד קרוב ל-20 אלף קביעות, שטרם נערכו מתוך כ-60 אלף תיקי חייבים במלווה, וכ-500 עררים, שעדיין לא נדונו.

הפיגורים בגביית תשלומי מלווה על חשבון הקביעות שכבר נעשו הסתכמו ב-3 מיליון לירות בקירוב, בכללן שטרות בטחון והתחייבויות.

א. האגף למטבע חוץ

א. פעולות הביקורת

הביקורת הקיפה את הפעולות של האגף בירושלים ושל הלשכה המחוזית בחיפה. נבדקו: סדרי הפיקוח על הקצבות מטבע חוץ ליבוא לשם יצוא; ניהול החשבונות הנוגעים לתקציב מטבע חוץ; סדרי הפיקוח על הפעולות הכספיות של חברות הסקרים; סדרי הקשורים ברשינות יבוא ופעולות המדור לסמנות.

ב. ליקויים שלא תוקנו ופגיעות

(1) הפיקוח על העסקאות של חברות "סקרים"

בשנת 1950/51 הורשו על ידי הממשלה 7 חברות זרות להקים שירות מתנות של מצרכי מזון. החברות חויבו למכור את שוברות המתנה בחוץ לארץ (ולתיירים בישראל באמצעות בנקים סוחרים מוסמכים) אך ורק תמורת מטבע חוץ. 42.5% מערך השוברות שנמכרו היה על החברות להעביר במטבע חוץ מדי חודש בחודשו לבנק סוחר מוסמך בישראל ולהמירם בלירות ישראליות. אחוז ההתחייבויות נשאר 42.5, אף כי בסיס החישוב של אחוזים אלה נשתנה פעמים אחדות במשך הזמן: במקום אחוזים מערך השוברות חושבו אחוזים מערך הסחורות, שהובאו ארצה.

מגמת ההסדר הייתה כנראה לאפשר בשנות הצנע והקיצוב אספקת מזון נוספת לאוכלוסייה. עם זה היה צריך להיות ברור, שיש בהסדר הנדון משום חשש, שחלק מהסחורות הנדונות – אולי חלק ניכר – יגיע לאוכלוסייה לא בדרכים שנקבעו; לפיכך צריך היה לדאוג לפיקוח מתמיד ויעיל על פעולות החברות ובמיוחד על מילוי התחייבויותיהן בדבר העברת מטבע חוץ. על האגף היה מוטל לפקח על העברת מטבע החוץ, בעוד שהפיקוח הכללי על החברות היה בידי משרד המסחר והתעשייה, שתפקידו היה לדווח לאגף באופן שוטף וסדיר על פעולות החברות (ראה להלן עמ' 103). הביקורת, שנערכה בחודשים אוגוסט ונובמבר 1955, העלתה, שפיקוחו של האגף למטבע חוץ על הפעולות הכספיות של החברות, היה לקוי מראשיתו. הדוחות של משרד המסחר והתעשייה, שנתבססו על הדוחות של החברות, הגיעו אל האגף בפיגור רב. אך גם אחרי קבלת הדוחות האלה לא טיפל האגף בקצב הדרוש בדוחות ולא בירר את ההפרשים, שנתגלו בין הנתונים שבדוחות של משרד המסחר והתעשייה לבין הנתונים שבדוחות של הבנקים הסוחרים המוסמכים על הכנסותיהם מהחברות.

בסוף שנת 1954 ערך האגף את הבדיקה השיטתית הראשונה על הפעולות הכספיות של החברות – אולם רק ביחס לפעולות, שנעשו במשך שנת 1954. בדיקה זו העלתה, שחלק מן החברות השתמשו במידה ניכרת במטבע חוץ שבחשבוניותיהם המיוחדים בבנקים למימון יבוא במקום להמירו בלירות ישראליות. באותם המקרים, שבהם נקבע הדבר, חויבו החברות בסכומים אלה. בחודש פברואר 1955 נקבע, תוך שיתוף פעולה בין משרד האוצר לבין משרד המסחר והתעשייה, הסדר חדש, שיתכן שיהיה בו כדי להבטיח פיקוח על הפעולות הכספיות של החברות. אשר לתקופה עד פברואר 1955, הוסדר עם החברות, שעליהן לסלק עד 1 ביולי 1955 את יתרת התחייבויותיהן במטבע חוץ. בסוף אוקטובר 1955 היו החברות עדיין חייבות על התחייבויות אלו בהעברת מטבע חוץ סכום של \$ 550,000 בקירוב, לעומת \$ 1,440,000 ב-31.1.55.

(2) הקצבת מטבע חוץ ליבוא חלקי הרכבה למכוניות לשם יצוא

בספטמבר 1954 אישר האגף למטבע חוץ רשיון ליבוא 112 שלדים למכוניות משא בסכום של \$ 189,300 לשם יצוא המכוניות אחרי הרכבתן; הרשיון ניתן לחברה, שעמדה להקים מפעל חדש להרכבת מכוניות בארץ. המפעל לא הוקם, והשלדים שוחררו ביולי וספטמבר 1955 לצורכי השוק המקומי, כיוון שנתברר, שאין אפשרות ליצא את המכוניות.

הבקשה למתן הרשיון נומקה בסיכוי ליצוא המכוניות לתורכיה. העובדה, שכארץ היצוא צוינה רק ארץ אחת, חייבה את האגף להביא בחשבון, שאפשרי מאוד, שהסחורה תשווק בארץ, אם היצוא לא יצא לפועל; ולכן חייב היה האגף לשקול, אם מן הנכון להעניק ליבואן אחד רשיון ליבוא של כמות ניכרת של סחורה מסוג זה. אם גם אחרי ההתחשבות בגורמים מיוחדים אלה הוחלט על מתן הרשיון, צריך היה האגף לקבוע בטחונות מספיקים להבטחת היצוא. הביקורת קבעה, שהרשיון ניתן בלי בטחונות אלה.

ג. ממצאי ביקורת שונים

(1) העברת מטבע חוץ המתקבל תמורת יצוא. הפיקוח הלקוי על העברת מטבע חוץ המתקבל תמורת יצוא, שעליו כבר הצבענו בדוחות הקודמים ושעדיין לא בא על תיקונו, שימש נושא לבדיקה מחודשת ולדיונים נוספים; הודגשה החשיבות המעשית הנודעת לפיקוח שיטתי ויסודי בתחום זה מבחינת משק מטבע החוץ של המדינה (ראה דוח שנת 1955, עמ' 124).

(2) פיקוח על פעולותיהם של חברות ובנקים במטבע חוץ. הפיקוח על הכנסותיהן של החברות המקומיות לתעופה ולספנות במטבע חוץ היה לקוי. הדיווח של החברות

אל האגף לא איפשר את בדיקת ההוצאות של החברות האלה במטבע חוץ. האגף פועל עכשיו להגברת הפיקוח על פעולות החברות להובלה.

הליקויים בפיקוח על פעולות הבנקים במטבע חוץ, שזכרו בדו"ח השנתי מס' 5 (ראה עמ' 127) עדיין לא תוקנו במידה הדרושה, והם שימשו גם בשנה הנסקרת נושא לדיונים. בספטמבר 1955 אורגנה יחידה, שמתפקידה יהיה לפקח ולבקר את פעולות הבנקים במטבע חוץ.

(3) הערך המוסף במקרים של יצוא על ידי מפעלי הרכבה. במערכת היצוא נודעת חשיבות ניכרת לשאלה, איזה חלק ממטבע החוץ שנתקבל תמורת היצוא מהווה את הרווח במטבע חוץ – את הערך המוסף. במקרים של יצוא על ידי מפעלי הרכבה של מכוניות, מכשירים, תכשירים וכדומה יש לקבוע לא רק את ההפרש בין הסכום ששולם במטבע חוץ תמורת חומרי היבוא לבין הסכום שנתקבל תמורת היצוא, אלא יש לקבוע את הערך המוסף הריאלי השונה מן הערך המוסף הנומינאלי במיוחד משתי בחינות: לא רק בגלל ההפרש שבין ערכו של מטבע החוץ הקשה, המוקצב למפעלים אלה בעד יבוא הסחורות לשם יצוא, לבין מטבע חוץ "קלירינג", שהם מכניסים לאוצר המדינה תמורת היצוא למדינות, שאתן יש לישראל הסכמים מסחריים, אלא גם בגלל העובדה, שבעסקאות ממין זה יש לקבוע בכל מקרה, מהו החלק מהסכום שנתקבל, המגיע כרווח (במטבע חוץ) למבצעי העסקה.

הביקורת העלתה, שלא נקבעו לא הערך המוסף הריאלי ולא שיעור הרווח המגיע למבצע העסקה. במחצית השנייה של שנת 1955 התחיל אמנם האגף למטבע חוץ בפעולה המכוונת לקביעת הנתונים האמורים לעיל, אך פעולה זו נעשתה לגבי מספר מצומצם של מפעלים. מן הצורך, שהאגף יבצע פעולה זו לגבי כל המפעלים מסוג זה תוך שיתוף פעולה עם משרד המסחר והתעשייה.

XIII. א ג פ ה נ כ ס י מ

א. פעולות הביקורת

(1) האפוסטרופוס לנכסי נפקדים ורשות הפיתוח לא המציאו למשרד מבקר המדינה את הדו"חות הכספיים לשנות הכספים 1953/54 ו-1954/55. האפוסטרופוס לנכסי גרמנים והממונה על רכוש האויב לא המציאו למשרד מבקר המדינה את הדו"ח הכספי לשנת 1954/55.

(2) בשנה הנסקרת נבדקו פעולות מינהליות של הנהלת אגף הנכסים, המפקח מבחינה מינהלית על אגף מקרקעי המדינה, האפוסטרופוס לנכסי נפקדים, האפוסטרופוס לנכסי גרמנים והממונה על רכוש האויב ועל רשות הפיתוח.

(א) א ג פ מ ק ר ק ע י ה מ ד י נ ה. נבדקו ארגון האגף ואופן ביצוע התפקידים המוטלים עליו. הביקורת הקיפה את גיהול חשבונות ההכנסות ממכירות והתכרות של דירות, של אדמות חקלאיות, של מחצבות ושטחי כרייה, ועמדה על מידת ניצול נכסים אלה. כן נבדקו פעולות זיהוי נכסי המדינה ורישומם בפנקס מקרקעי המדינה. על ידי השירות לביקורת המשקיות במשרד מבקר המדינה נערכה בדיקה על סדרי המינהל באגף מקרקעי המדינה (ראה לעיל "ביקורת המשקיות", מעמ' 14 ואילך).

(ב) האפוסטרופוס לנכסי נפקדים. נבדקו פעולות הקשורות בגיהול נכסי נפקדים, וכן זכויות האפוסטרופוס בחברות ושותפויות, שחרור נכסים, שחרור פקדונות של נפקדים בבנקים, פדיון משכנתאות, הנהלת החשבונות הכללית וחשבונות המחכמים.

(ג) האפוסטרופוס לנכסי גרמנים והממונה על רכוש האויב. נבדקו פעולות הקשורות בהשכרת נכסים עירוניים וכפריים, טיפול במטלטלין והנהלת החשבונות הכללית.

(ד) רשות הפיתוח. בוקרו היחידות המטפלות בגיהול נכסים עירוניים וכפריים, במכירות של נכסים, באפסנאות ובמשק. כן נבדקו פעולות שנעשו במסגרת חוק רכישת מקרקעין (אישור פעולות ופיצויים), תשי"ג-1953, ופעולות הקשורות בפיתוח נכסים. על תוצאות הבדיקות, שנערכו ע"י השירות לביקורת המשקיות במשרד מבקר המדינה (ראה לעיל "ביקורת המשקיות" מעמ' 14 ואילך).